

Et olympisk eventyr

«You have presented to the entire world - the best Olympic Winter Games ever!»

IOC-president Juan Antonio Samaranch under avslutningsseremonien 27. februar 1994

Bakgrunn for OL-søknaden

Det begynte med tap for Sverige

Arne B. Mollèn, daværende formann i Norges Olympiske Komité, uttalte til pressen høsten 1981 etter at Falun/Åre i 1988 tapte avstemningen i IOC om tildeling av Vinter-OL i 1988, at kun Lillehammer var aktuell som arrangørsted i Norden. Dette grep reiselivsmannen Wolfgang Müller fatt i og tok kontakt med Mollèn. Han tok også kontakt med sentrale personer på Lillehammer og det blir arrangert møte med Mollèn.

Entusiaster for OL-ideen (av media kalt de «12 edsvorne menn») fra forvaltning, næringsliv, idrett lokalt og sentralt arbeider

videre med ideen om å søke 1992-lekene.

I et hemmelig møte 22. januar 1982 orienteres formannskapet om ideen og vedtar å nedsette et utredningsutvalg.

Lillehammer - en søkerby – første søkerfase

28. januar 1983 offentlig-

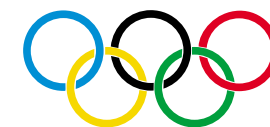
gjør utredningsutvalget sin positive innstilling om å søke om å få Vinter-OL til Lillehammer i 1992. Flertallet i kommunestyret følger opp i sitt møte 2. juni 1983 og vedtar at kommunen skal melde sin interesse som arrangør.

Det nedsettes samtidig et utvalg som skal forhandle med staten om nødvendige garantier og et utredningsutvalg som skal se på samfunnsmessige virkningene av et OL-arrangement.

Samtidig etableres det et OL-selskap med kommunen som eneaksjonær med formål å forberede og markedsføre en OL-søknad. Dette er på plass i løpet av høsten og det første store markedsføringstiltaket er i forbindelse med Vinter-OL i Sarajevo i 1984.

Det igangsettes også utredningsarbeid om konsekvensene et OL-arrangement vil kunne få for Lillehammer og regionen. Våren 1984 starter det omfattende arbeidet med delplaner og skisser over OL-anlegg. Dette arbeidet foregår helt fram til november 1985. Dette arbeidet er grunnlaget for den søknaden som skal utarbeides.

30. januar 1985 framsetter regjeringen sitt tilbud om statsgaranti som i mai blir vedtatt i Stortinget mot 4 stemmer. Av et totalt kostnadsoverslag på ca. 1.480 mill. kroner, tilbyr staten seg å ta ansvar for riksveier, telekommunikasjon og TV/radio tilsvarende 700 mill. kroner. Det øvrige, som idrettsanlegg, overnattingsfasiliteter, pressesenter og lokal infrastruktur, skal kommunen ta hånd om finansiert med kommunalt låneopptak med statlig garanti.

«OL på hjemmebane»

For å kunne gi tak over hode til alle frivillige, måtte skolene tas i bruk. Skoleelevene måtte derfor få et eget opplegg for disse. Det ble også laget et eget nasjonalt undervisningsopplegg for grunnskolen som tok for seg de olympiske leker og idrett i bred forstand. Dette fikk navnet «OL på hjemmebane».

5. mars 1985 sier kommunestyret i Lillehammer ja til å søke om å få tildelt vinter-OL i 1992. Søknaden leveres i IOC's hovedkvarter i Lausanne i Sveits innen fristen 1. mars 1986.

Kommunen fortsetter med sine utredninger bl.a. om hvordan kommunens plan- og forvaltningsapparat skal organiseres i tilfelle OL i 1992. Det utarbeides også en alternativ kommuneplan med OL som forutsetning.

17. oktober 1986 tildeles byen Albertville i Frankrike vinterlekene i 1992.

Ikke alle enige

Ikke alle var positive til en OL-søknad. Før kommunestyret 2. juni 1982 ble det satt i gang underskriftskampanje mot søknadsplanene som skulle behandles og ca 1000 skrev under. Initiativtakere var personer som tidligere hadde gått aktivt ut mot OL i den offentlige debatt. Aksjonen ble på sensommeren organisert i fastere former gjennom «Opplysningsutvalget om OL i Lillehammer 1992». I september 1984 utga de «Hviteboka» som er en kritisk gjennomgang av OL-saken så langt.

Også fra sentrale miljøer kom det meget kritiske innspill:

...«Fordi byen samtidig er så liten av omfang, er den sårbar for enhver vesentlig endring i karakter. Vil noen kjøre den over ende, og etterlate den som en slagmark, er det aller beste metoden å gjøre den til olympiade. Skjønner ikke ordføreren og banksjefen såpass, må folk med vett fortelle dem det i tide».

Arne Skouen i sin «Ytring» i Dagbladet 2. februar 1982.

Hvorfor OL til Lillehammer?

Fra ideen om å arrangere OL på Lillehammer ble født, var det ringvirkningen av arrangementet som var i fokus, ikke selve arrangementet. De som ivret mest for at Lillehammer skulle søke, begrunnet sitt syn med den store betydning OL ville få for næringslivet i indre Østlandet.

Dette må sees i sammenheng med at indre Østland var kommet i «oljeskyggen» og regionen var preget av stagnasjon og tilbakegang ved inngangen til 1980-årene. Innlandsutvalget, ledet av daværende Stortingspresident Odvar Nordli, sa bl.a. at det var behov for «særlige stimulerings tiltak» i regionen. (NOU 1983:21). Gjennom et tiltak som OL på Lillehammer kunne man stimulere det eksisterende næringsliv, tilføre ny kompetanse og nye næringer. I tillegg ville markedsføringen få særlig stor betydning for reiselivsnæringen. OL skulle gi en vekstimpuls som ga varige positive virkninger for utviklingen av regionen.

«Mer enn alle andre kjente enkelttiltak til sammen, vil et vinter-OL på Lillehammer være det tiltaket som kan skape vekst i indre Østlandet» ble det sagt fra tilhengerne.

Det kan trygt sies at aldri før har ønsket om et OL-arrangement vært så sterkt begrunnet i samfunnsmessige forhold og ikke i selve arrangementet.

Skal det søkes på nytt?

Da Albertville fikk tildelt lekene i 1992, meldte spørsmålet seg raskt om Lillehammer skulle søke på nytt. P.g.a. omleggingen av de olympiske leker mellom sommer- og vinteridrettene, ville første vinterleker være i 1994.

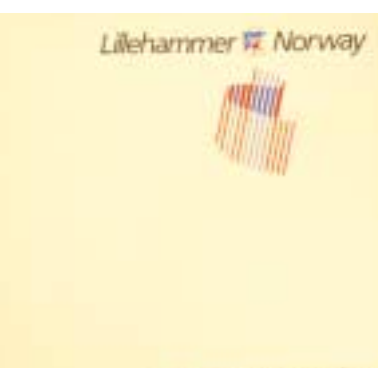

Lillehammer på sidelinjen

Mange i Lillehammermiljøet var svært skuffet over tapet av skøytehallen og følte at Lillehammer var kommet på sidelinjen i OL-saken. At Ole Sjetne gikk av som president i organisasjonskomitéen i oktober 1989 og ble erstattet av Gerhard Heiberg gjorde ikke saken bedre.

Etableringen av og engasjementet rundt stiftelsen «Sammen for Lillehammer», som Lillehammersamfunnet har nytt godt av senere, kan på mange måter forklares med bakgrunn i dette.

Det ble nedsatt et utvalg for å evaluere første runde og vurdere en ny søknad. Det ble nå sagt at OL måtte bli en nasjonal sak og at staten måtte sterkere inn med økonomisk støtte.

Dessuten var det viktig å komme i gang med ishall på Stampesletta og påbegynne Hafjell alpinanlegg. 11. desember 1986 vedtar kommunestyret å satse på nytt for å få OL. Et forslag om folkeavstemning ble nedstemt.

I møte 9. april 1987 vedtar kommunestyret å søke om OL i 1994 og å godta en statsgaranti på 1.800 mill. kroner. I regjeringens tilbud inngår 25 mill. kroner til ishall og 7 mill. kroner til markedsføring.

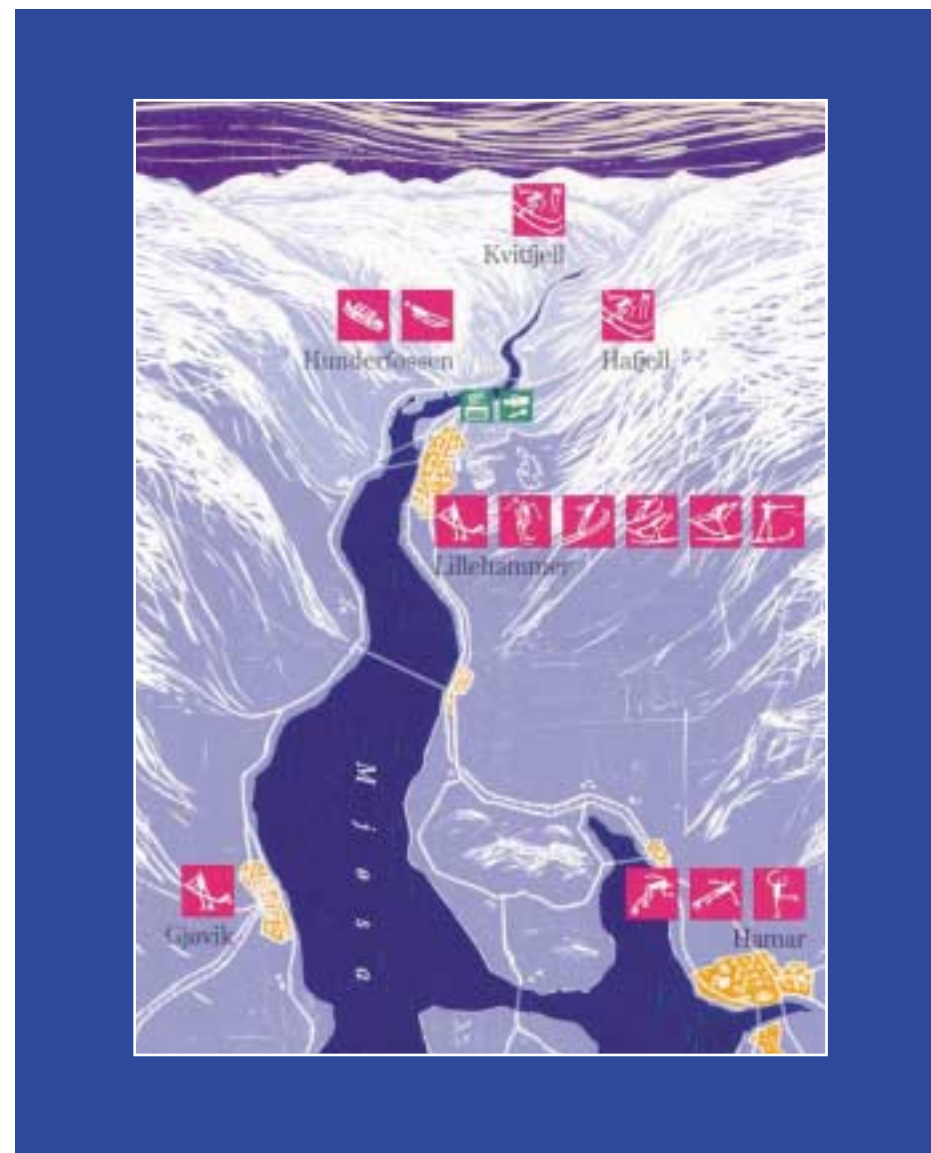
Vinter-OL på Lillehammer i 1994 markedsføres

Med friske midler i ryggen og nytt mot markedsføres nå Lillehammers kandidatur. Det meste av utredninger ble gjort ferdige i forbindelse med 1992-søknaden. Nå ble det lagt vekt på personlig kontakt. I løpet av søkerperioden hadde 68 medlemmer av IOC, her i blant IOC- president Juan Antonio Samaranch, besøkt Lillehammer. I tillegg ble 70 medlemmer avlagt besøk i sitt hjemland.

Avgjørelsen

15. september 1988 «eksploberte» Lillehammer da IOC-president Samaranch fra IOC-sesjonen i Seoul sa de kjente ordene: «The decision is Lillehammer».

Planleggingen

Planarbeidet starter opp

Søknaden om å få arrangere lekene i 1994 var basert på de utredningene som ble laget i forbindelse med 1992-søknaden og man hadde i den siste søkerperioden konsentrert seg om markedsføringen. Utredningene om plassering av anlegg var ikke gjennomført på den måten at de var rettskraftige. I tillegg trådte det en ny planlov i kraft sommeren 1986 som stilte strengere krav til planprosessen, ikke minst i.f.t. deltakelse fra befolkningen.

Med vedtaket 15. september 1988, ble hele verdens oppmerksomhet rettet mot Lillehammer og kommunen.

Oppmerksomheten som var overveldende, kom overraskende på en ikke fullt ut forberedt kommune. Nå måtte det handles raskt.

Organiseringen av søkerfasen og vektleggingen av markedsføringsarbeidet, gjorde at mange i kommuneneadministrasjonen hadde hatt lite føling med OL-saken. Kunnskapen og oversikten over hva OL-saken, var derfor mangelfull. For å få gjort noe med dette, ble det utarbeidet en oversikt over OL-saken fram til september 1988 og gjennomført et stort opplysningsarbeid innen kommunen. Dette ble også brukt eksternt.

Lex Lillehammer?

Lillehammer med staten som garantist, stod nå overfor et betydelig planleggingsarbeid og oppbygging av en operativ organisasjon for gjennomføring av lekene. Dette arbeidet skulle gjennomføres med verdens oppmerksomhet rettet mot Lillehammer og uten rom for utsettelse.

En tidlig problemstilling var om planarbeidet etter den nye planloven skulle gjennomføres som loven krevde, eller skulle man lage egne regler, et Lex Lillehammer. Etter drøftinger med Miljødepartementet, ble det bestemt at man skulle prøve det nye planverket og unngå et Lex Lillehammer. Kommunen skulle ha ansvaret og det ville ikke bli fremmet statlige reguleringsplaner.

Den nye planloven tillot at planarbeidet kunne splittes opp. En samordnet framfor en samlet planlegging. Det ble derfor prioritert å få satt i gang en overordnet arealplan med fokus på utbyggingsområder og vegløsninger. Parallelt med dette ble det satt i gang en rekke særutredninger og delplaner.

Den delplanen som hadde mest oppmerksomhet rettet mot seg, var Hovedplanen for OL-anlegg.

Service og språk

For å være mest mulig forberedt til å ta i mot verden, ble det igangsatt utstrakt kursvirksomhet i service og språk. Det ble utviklet egne kurspakker som var rettet mot de som skulle inn i vertskapsrollen under OL. OL-organisasjonen, kommunene, fylkeskommunene og private lærte hvordan de skulle håndtere sine gjester på en best mulig måte, og drosjesjåførene skulle lære seg fransk. LOOC lanserte smilebøylen som en gimmick, men det ble ikke godt mottatt av befolkningen og derfor gjemt bort.

Hvor skal anleggene ligge?

Etter at Lillehammer ble tildelt OL, var det mange som meldte seg på banen for å få en «del av kaka». Dette gjaldt også selve idrettsanleggene.

I søknaden var idrettsanleggene i hovedsak lagt til Lillehammer. Utfor skulle foregå i Kvitfjell i Ringebu og de øvrige alpinøvelsene i Hafjell i Øyer. Opprinnelig (i 1992-søknaden) var det også lagt opp til at det skulle bygges en ishall for ishockey på Hamar eller Gjøvik, men p.g.a. motstand fra Ishockeyforbundet ble begge hallene lagt til Stampesletta på Lillehammer.

Planarbeidet som nå startet opp skulle finne den endelige plasseringen for anleggene og andre nødvendige fasiliteter. Nye forutsetninger var også kommet inn i bildet med bl.a. nye øvelser. I tillegg ble det stilt nye krav til anleggene fra idretten som for eksempel innearena for hurtigløp på skøyter. Samtidig var det nødvendig å få fram en søknad om ny statsgaranti som var basert på et sikrere grunnlag enn den gjeldende garantien. Kulturdepartementet bestemte at OL-organisasjonen (LOOC) skulle utarbeide grunnlaget, men Lillehammer kommune skulle stå som formell søker.

I spørsmålet om hvor anleggene skulle ligge, ble det snart klarlagt at Gjøvik og Hamar skulle få tilskudd til å bygge hver sin ishall. Hetest var nok «kampen» om innendørs arena for hurtigløp skøyter. Her gikk Hamar av med seieren etter å gitt et tilbud om å bygge hallen med et tilskudd på 200 mill kroner fra

staten. Kostnader utover dette, skulle Hamar selv ha ansvaret for. Den endelige plasseringen av anleggene som skulle ligge i Lillehammer ble utredet i.f.m. kommuneplanens arealdel. Dette arbeidet skapte også en meget opphetet debatt lokalt og det manglet ikke på forslag til alternative plasseringer – noen støttet av nasjonale særinteresser. De forslag til lokalisering som lå inne i Hovedplanen for OL-anlegg ga rom for 768 teoretiske kombinasjonsmuligheter, og da var ikke bob- og akebanen med.

I desember 1989 hadde kommunestyret både behandlet og vedtatt kommuneplanens arealdel og søknaden om ny statsgaranti. Dette var ny rekord i norsk kommunal planlegging - en planlegging som hadde skjedd innenfor gjeldende lovverk.

Kommunal forvaltning under press

Det var ikke bare innenfor den kommunale planleggingen kommunen ble utsatt for et betydelig press. Kommunen fikk en strøm av søknader om salg og servering, bygging av temporære serverings- og overnattingssteder og midlertidig omgjøring av eksisterende lokaler til slike formål.

Alle søknadene måtte gjennom alle godkjenningssinstansene lovene påla. For å unngå at begrensede ressurser ble brukt på søknader som sannsynlig ville bli stoppet av en eller flere godkjenningssinstanser, ble det etablert et nært samarbeide mellom disse, også med statlige. Kommunen utviklet et eget dataverktøy for å håndtere gangen i disse sakene.

Ringmuren i Lysgårdsbakkene bygget opp med 94 000 stein

Muren ble laget av en mann – Sigmund Sletten fra Lom. Gravmaskinføreren brukte 37 uker og 94 000- 94 300 stein på muren. Gjennomsnittsvekt på steinene var 5-600 kg, og de tyngste veide 1200 kg.

Etterbruk og samfunnsutvikling

Etterbruksarbeidet

Med den sterkt samfunnsmessige begrunnelsen søknaden om å få arrangere OL hadde, var det naturlig at det ble arbeidet med å få fram denne dimensjonen i all fokus som var rettet mot selve arrangementet.

I arbeidet med organiseringen av OL-arbeidet ble Etterbruks- og utviklingskomitéen for OL 94 (EBUK) etablert av Lillehammer kommune og Oppland fylkeskommune i mai 1989. Komitéen samlet medlemmer fra næringsorganisasjoner, offentlige instanser, idretten, fagbevegelse m.v. Det ble lagt vekt på at komitéen ha en rimelig lik struktur som LOOC. På et område hadde de to komitéene motsatt innfallsvinkel, og det var forholdet til media. EBUK la vekt på å holde sine møter åpne for media, mens LOOC valgte å lukke sine møter, noe de ble mye kritisert for.

EBUK var sentral i utarbeidingen av statsgarantien og arbeidet bl.a. med alternativ bruk av idrettsanleggene i tillegg til generell næringsutvikling relatert til OL. 1. juni 1990 ble Lillehammer Olympiavekst AS (LOV) etablert med formål å utvikle å drive de olympiske anleggene. Dette skjedde i forbindelse med at OL-arbeidet ble organisert gjennom aksjeselskapsformen med Lillehammer 94 som moderselskap og staten som hovedeier. EBUK ble avviklet høsten 1990. Nå skulle det generelle nærings- og samfunnsutviklingsarbeidet ivaretas av fylkeskommunene og kommunene.

Næringslivet organiserer seg

De store utbyggingsoppgavene, både offentlige og private, ville gi mulighet for store deler av næringslivet til å være med i konkurransen om å få oppdrag. For norsk næringsliv, som på denne tiden opplevde lavkonjunkturer, var det viktig å sikre tilstrekkelig med kontrakter. Det samme gjaldt for det regionale og lokale næringsliv.

I et område som stort sett har små- og mellomstore bedrifter, ville det være vanskelig å nå opp i konkurransen uten samarbeide. Mange virksomheter inngikk derfor samarbeide med andre, både lokale konkurrenter, nasjonale og utenlandske miljøer. Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) regionalt etablerte bedriftsdatabase med oversikt over bedrifter tjenester de kunne tilby. Dette arbeidet fikk også betydning for hvordan man senere håndterte utbyggingen av hovedflyplassen på Gardermoen.

OL - Et utstillingsvindu

Den internasjonale oppmerksomheten som følge av OL, gjorde det nå mulig å vise hva Norge som nasjon stod for, ikke minst vise sider ved Norge som ikke var så kjent utenfor landets grenser. OL skulle brukes som et utstillingsvindu for Norge og som skulle vise Norge som et moderne land med et næringsliv med høy teknologisk kompetanse og som var rikt på kultur, også innenfor moderne uttrykksformer. I tillegg skulle Norge vise at landet tok miljøutfordringene på alvor.

Piktogrammene til lekene som var basert på gamle hellerisninger, vakte internasjonal anerkjennelse.

Design var et område Lillehammer-OL gjorde seg bemerket. Med landets fremste designere utarbeidet LOOC et omfattende desigprogram. Designprogrammet var basert på stein- og snøkrystallmønstre og norske bondefarger.

SCANPIX

Med tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland som leder for FNs kommisjon for bærekraftig utvikling, var det naturlig å satse på at OL skulle framstå som et miljøpolitisk utstillingsvindu. Ikke alle var like begeistret for dette. Å måtte bruke tid på problematiske spørsmål kunne lett bli sett på som unødvendig heft i arbeidet med å få brikkene på plass.

Etter at det var bestemt hvor anleggene skulle plasseres og de største stridighetene lagt seg, ble klimaet mer og mer preget av samarbeid framfor konfrontasjon. Miljøorganisasjonenes samarbeidsprosjekt, Prosjekt Miljøvennlig OL, ble «tatt inn i varmen» og var en viktig samarbeidspartner med OL-organisasjonen sammen med offentlige miljømyndigheter.

Lillehammer OL's miljøarbeid har i ettertid hatt særlig betydning for IOC's håndtering av nye søkerbyer.

OL-arrangementet

OL-arrangementet skulle, foruten å være et vellykket idrettsarrangement, være en nasjonal folkefest med fokus på norsk kultur i bred forstand. Været var en viktig rammebetingelse for arrangementet og for de 61 øvelsene som skulle avvikles på 16 dager. Det ble kalde netter og morgener, det ble målt kaldere enn 25 minusgrader, men det kom ingen nedbør utover de små snøfillene som elegant kom dalende under åpningsseremonien. Kanskje frøs de litt de 12 000 som overnattet i telt langs skiløypene natten før 5-mila. Da konkurransene gikk, omkranset de løypene med sine flagg og heia-rop. Flere dager ble det anslått at mer enn 150 000 mennesker besøkte Lillehammer for å se øvelser og delta i folkefesten.

Folkelivsprogrammet var viktig del av OL-programmet. Det skulle skape stemning i og utenfor arenaene under selve idrettsarrangementene. Hele 8 500 aktører var engasjert i dette på ulike måter.

Seierssermoniene hver kveld var i seg selv kulturmønstring med over 30 000 besøkende på enkelte dager.

Til sammen ble det innenfor kulturprogrammet gjennomført 285 billetterte og 1 200 øvrige kulturarrangementer i forbindelse med OL-arrangementet.

Fakkelfestetten i forkant av lekene, og som ledet fram mot tenning av OL-ilden på Lillehammer, var et nasjonalt løft med en samlet distanse på 12 000 km, og hvor det i alle deler av landet var arrangementer som var knyttet til stedets tradisjon og kultur.

Miljøarbeid ble satt i fokus for første gang i de olympiske leker. Ikke bare i utforming og plassering av selve idrettsanleggene og OL-byggene for øvrig, men også i transportopplegg, avfallshåndtering osv. Eksempelvis ble det lagt opp til optimal bruk av kollektivtransport noe som resulterte i at 80 % av publikumstransporten foregikk med buss og tog. Totalt var det 3 261 000 personer som reiste med buss og 362 000 som reiste med tog.

Det ble lagt opp til utstrakt kildesortering av avfall, komposterbart servise ble benyttet i cateringsystemet. Det ble utviklet et nytt kulefangersystem på skiskytingstadion for å hindre bly å akkumulere i jordsmonnet, ammoniakk ble brukt i isanleggene i stedet for ozonødeleggende KFK-produkter. Avfallsmengden ble på 500 tonn i stedet for anslått 800 tonn, og 50 % av de 500 tonnene ble resirkulert.

Olympic Aid fikk mye oppmerksomhet under og etter OL-arrangementet. 3-gullmedaljevinneren Johann Olav Koss tok initiativ til å etablere et fond for å bygge skoler og læresentra i Eritrea under mottoet «Sport er utvikling både for barn og samfunn». Senere har dette blitt en verdensomspennende organisasjon som bl. a ble knyttet til senere vinter- og sommer-OL.

Hovedtall

OL 1994

Det «olympiske økonomiske regnskap» kan settes opp slik :

Drift og arrangementskostnader	4,6 milliarder NOK
Investeringer	1,7
Andre offentlige kostnader (transport, sikkerhet mm)	1,0
Andre kostnader	0,2
Sum OL-kostnader	7,5 milliarder NOK
Sum Inntekter	2,8 milliarder NOK
Sum nettokostnad OL-arrangementet	4,7 milliarder NOK
Anslåtte private investeringer (næring)	4,6 milliarder NOK

Deltakere/besøkende under OL-arrangementet

Deltakere	1737
Ledere/støttepersonell	1821
Deltakende nasjoner	67
Frivillige	12 035
Funksjonærer og samarbeidspartnere	25 – 30 000
Media	7887
Akkrediterte personer	42 163
Betalende publikum	1 207 396
Anslått totalt antall publikum (inkl. "løypepublikum, seremonier mm)	2 170 000
Antall nasjoner som sendte TV-bilder fra OL	134
Gjennomsnittelig antall seere pr . dag	669 000 000

Paralympics

Paralympics ble arrangert 10. – 19. mars samme år. De ordinære OL-arenaene var spesielt tilrettelagt for funksjonshemmede helt fra planleggingsstadiet og ble brukt til øvelsene innen alpint, langrenn, skiskyting, kjelkehockey og ispigging. I tilknytning til arrangementet var det også her et omfattende kulturprogram. Det ble også arrangert en presentasjon (Parafair) av norsk-produserte tekniske hjelpemidler for funksjonshemmede.

Økonomi

Drift/arrangementsutgifter	81,6 millioner NOK
Investeringer	8, 4
Annet	4,1
SUM kostnader Paralympics	94,1 millioner NOK
SUM inntekter	20, 1
SUM nettokostnad Paralympics	74,1 millioner NOK

Deltakere/besøkende under Paralympics

Deltakere	636
Ledere/støttepersonell	387
Deltakende nasjoner	32
Media	648
Publikum	100 000
Frivillige	553
Andre (militære mm)	650
Antall nasjoner som sendte TV-bilder	26

Effekt/utvikling i regionen etter OL

OL-arenaene

OL-arenaene ble i hovedsak bygget nye til lekene i 1994.

I materialvalg og byggekonsruksjoner var det et overordnet mål å vektlegge norsk egenart, miljø, enhetlig preg og estetisk kvalitet. Av utbyggingsoppdragene er det beregnet at ca. 28 % gikk til lokalt/regionalt næringsliv til en verdi av ca. 2 milliarder NOK. Dette representerte i størrelsesorden 20 - 30 000 årsverk. For første gang foregikk olympiske øvelser i en fjellhall. Gjøvik fjellhall ble bygget som verdens største publikumshall i fjell og ble et grensesprengende teknologisk anlegg som vakte internasjonal oppsikt. Enhetlig norsk design, naturvennlige materialer som tre og stein var viktige elementer i OL-anleggenes/-bygningenes utforming for øvrig.

Etter OL drives anleggene forretningsmessig med et betydelig krav til inntektsgivende aktiviteter. Utvikling av kommersielle tiltak/arrangement er derfor en nødvendighet. Store massearrangementer (eks. Birkebeinerrennet, Birkebeinerrittet, Inga-Låmi, de årlige russetreff, osv), store internasjonale kongresser (eks. European Baptist Federation Congress) og bedriftsevents (kunde/leverandørmøter, presentasjon av nye produkter osv) gir viktige inntekter både til anleggene som brukes til regionens reiselivsbedrifter og næringsliv for øvrig.

Mange av anleggene er definert som nasjonale Riksanlegg. Dette gir årlige nasjonale/internasjonale mesterskap og/eller World Cup-konkurranser som kan oppsummeres slik for perioden 1993 - 2003:

Kvitfjell, Ringebu (alpint)	29 World Cup
Hafjell, Øyer (alpint)	12 World Cup
Olympiaparken, Lillehammer	
Håkons Hall	1 VM ishockey 1 VM håndball Landskamper i ishockey Landskamper i håndball
Lysgaardsbakkene (hopp, kombinert)	6 NM 10 Wold Cup
Birkebeineren Skistadion (langrenn, skiskyting, kombinert)	2 NM 12 World Cup
Bob- og akebanen	2 VM 13 NM 8 World Cup
Hamar (Vikingskipet, Hamar OL-amfi) (skøyter, speedway, bandy, sykkel, ishockey, håndball)	15 VM 6 World Cup 1 EM
Gjøvik (Gjøvik Fjellhall) (håndball, ishockey, short track)	2 VM Landskamper i ishockey Landskamper i håndball

I tillegg til offisielle nasjonale og internasjonale konkurranser blir anleggene ofte benyttet til andre offisielle konkurranser som Norges Cup, mesterskap i aldersbestemte klasser, militære mesterskap, veteranmesterskap osv. EM på ski for bankansatte, VM på ski for flyansatte er andre typer massearrangementer som legges til OL-arenaene og som regionens reiseliv, handel osv. nyter fordel av.

Utdannelse/kompetanseutvikling

Lillehammer fikk et stort løft innen skole-/utdanning gjennom utbyggingen av OL-fasiliteter. Høgskolen i Lillehammer (HiL) fikk 3-doblet antall studenter (til 2000) og ansatte (til 180) gjennom at de «overtok» Radio- og TV-senteret.

I Lysgårdsbakkene etablerte Norges Toppidrettsgymnas seg med ca. 200 elever og 40 ansatte.

Kulturarenaer

Etter OL i 1994 har kulturfasilitetene som ble bygd/restaurert i forbindelse med OL gitt de respektive stedene nye og forbedrede muligheter til å påta seg ulike typer arrangementer : kurs/kongresser, utstillinger, messer, konserter, teateroppføringer osv.

Det har vært en viktig næringsmessig effekt i OL-kommunene.

Maihaugsalen på friluftsmuseet Maihaugen var vinterlekenes hovedarena for kultur. Denne ble bygd ferdig 1993 med 750 sitteplasser med siste nytt i lydteknologi/-gjengivelse.

Kulturhuset Banken, bygget i 1895, ble, fra å være et bygg i sterkt forfall, rehabilitert til å bli hele Norges «storstue» under OL. Gjennom NRK's store satsing ble kulturhuset en av de viktigste kulturarenaer.

Det nye Lillehammer Kunstmuseum sto ferdig 1992, omdøpt på folkemunne til «Flygelet» pga sin bygningsform. Dette var sentret for billedkunst i forbindelse med OL.

Norges Olympiske Museum etablert i Håkons Hall i 1997 som det nasjonale olympiske museum.

Kulturarenaene har bidratt til å beste Lillehammers ry som kulturby. De har gitt byen helt nye muligheter for presentasjon og utøvelse av kunst og kultur. De brukes også i forbindelse med kurs, konferanser, av skoler osv.

Høgskolen i Lillehammer (HIL) er blitt et nasjonalt kraftsenter innen mediefag :

- Den norske Filmskolen gir landets høyeste utdanning innen filmproduksjon
- Bachelor-studier innen TV- og filmvitenskap
- Moderne lære- og undervisningsopplegg utvikles og produseres ved Senter for livslang læring (SELL)

NRK's regionkontor for Hedmark og Oppland er lokalisert i miljøet og samarbeider tett med høgskolen.

OL-prosjektet ga nye muligheter til å etablere og utvikle disse miljøene.

Pinsfeber

Før Lillehammer fikk OL var de få som viste små metallstykker, som ble kalt pins, noen spesiell oppmerksomhet. Etter hvert tok det helt av og byens befolkning i alle aldre gikk mann av hus for å sikre seg de siste «lekkerbiskene» som kom i begrensede, men stadig større opplag. Julekurven fra IOC-sesjonen på Lillehammer i desember 1992 punget de ivrigste samlerne villig flere tusen kroner for å få kloa i. Egne rammer for å oppbevare pinsen sin i ble også et nytt produktområde

Næringsutvikling

De næringsmessige effektene av OL-94 kan vurderes som både direkte og indirekte effekter. De direkte effektene var de som fikk OL-relaterte leveranser direkte i utbyggings- og gjennomføringsfasen. De indirekte effekter er der vi kan se etableringer, nyskaping og sysselsettingsutvikling som en følge av de investeringer og verdier OL skapte og «la igjen» etter seg i OL-regionen eller hvor disse har vært en vesentlig del av beslutningsgrunnlaget for eks. en etablering i regionen. Slik sett høster vi fortsatt «frukter» av dette 10 år etter OL-arrangementet.

Noen virksomheter i regionen fikk direkte leveranser og/eller hadde produkter som ble direkte knyttet til OL-arrangementet. Pinshysteriet nådde nye høyder før og under Lillehammer-OL, bedriften som produserte og leverte dette var Trofé, Lillehammer. Bedriften har også vært hovedleverandør av pins til senere OL og mesterkskap etter 1994. Fjellpulken, Lillehammer fikk leveranse på redningspulker i OL-anleggene, modellene hadde de selv utviklet og produsert. De fikk senere leveransen av de samme produktene til Nagano-OL i 1998. Moelven-konsernet i Ringsaker utviklet teknologi for å lage verdens lengste limtredragere i Vikingskipet (100 meters spenn). Limtredragere på 85 m spenn ble brukt i Håkons Hall. Konsernet fikk betydelige leveranser bl. a til Oslo Lufthavn Gardermoen basert på samme teknologi.

OL-arrangementet ga det lokale/regionale næringsliv noen utfordringer, bl. a ha tilstrekkelig «styrke» for å komme i posisjon for kontrakter/leveranser og til kvalitet. Nye samarbeidsrelasjoner ble etablert, kvalitetssikringsprogrammer ble gjennomført, ny teknologi ble innført.

Som eksempel innledet flere regionale virksomheter innen reklame/skiltproduksjon samarbeid og fikk kontrakt på all temporær og permanent skilting i OL-anleggene og skilting som OL-organisasjonen ellers hadde ansvar for. Dette samarbeidet fortsatte etter 1994 og ga bl. a betydelige kontrakter i forbindelse med utbygging av Oslo Lufthavn Gardermoen.

Noen av hovedtrekkene i næringsutviklingen 1990 – 2003

- sterk økning i turisttrafikken til OL-regionen (fra ca. 350 000 overnattingsdøgn i 1990 til ca. 800 000 fra 2000 til i dag).
- økt internasjonalisering
- etableringer og betydelig sysselsettingsøking innen IKT- og mediefaglige miljøer (eks. netto ca. 1000 nye arbeidsplasser i Lillehammer). Mange av disse er etablert i Fakkeltårnet, som ble bygget som Pressesenter til OL.
- arrangementskompetanse som er etter spurt både nasjonalt og internasjonalt

Dette bør i stor grad defineres som OL-effekter. Kompetanse, infrastruktur, teknologi, bygningsfasiliteter, opplevelsestilbud, profilering fra OL har vært sterkt medvirkende til at denne utviklingen har skjedd.

Kvitfjell og Hafjell Alpinanlegg har hatt stor betydning for næringsutviklingen i Ringebu og Øyer kommuner. I tilknytningen til anleggene er det bygd et stort antall hytter, leiligheter og hoteller. Skei i Gausdal var et viktig innkvarteringsområde og fikk betydelig kapasitetsøkning og infrastruktur som er utnyttet i reiselivssammenheng etter OL. Utbyggingsfasene i disse områdene har dette vært av stor betydning for regionens

entreprenør- og håndverksbedrifter. Et betydelig antall av hyttene er såkalte «second homes», dvs at disse også brukes som tidsvis bo- og arbeidssted, med pluss-effekter til regionens vare- og tjenesteleverandører.

Den største sysselsettingseffekten i Lillehammer-regionen etter 1994 har vært innenfor informasjonsteknologi og media.

Infrastruktur for tele- og datakommunikasjon, bygningsmessige fasiliteter, utviklingen av studie-tilbud på høgskolen, utvikling av næringsrettede fagmiljøer i forbindelse med OL har vært viktige grunnlag for denne utviklingen. Hva som er direkte og indirekte effekter av OL i slik sammenheng blir ofte vanskelig å definere. Spesielt innenfor film- og fjernsynsproduksjon ser vi potensialer for betydelig næringsmessig vekst i årene framover.

OL utviklet en stor og bred arrangementskompetanse i OL-kommunene. Ikke bare innen idrett, men også innen kultur, logistikk og aktivitetsutvikling. Etter OL ser vi at denne kompetansen er etterspurt ved senere OL, internasjonale mesterskap, store nasjonale kulturarrangement/-festivaler og ikke minst utvikling av aktivitetstilbud i forbindelse med kongresser, konferanser osv.

Hvor stor andel av den økte turisttrafikken som skyldes OL-94 er vanskelig å si. Vi vet at både OL-arenaene og kulturbyggingene/-institusjonene har gitt grunnlag for nye aktivitetstilbud og større arrangementer og mange av dem er attraksjoner i seg selv med betydelige besøkstall. OL-effekten har slått forskjellig ut fra bedrift til bedrift. Forskjell i produkttilbud, beliggenhet, markedsføring/profilering gir ulike utslag i OL-regionen som i alle andre regioner.

Det skal også påpekes at det har vært konkurser og nedleggelse i kjølvannet av OL. Det var et økende, kunstig høyt aktivitetsnivå i mange bransjer fram mot 1994 som måtte normalisere seg etterpå. Særlig opplevde serverings-/restaurantbransjen en betydelig besøksnedgang.

Infrastruktur

For å gjennomføre vinterlekene måtte det sikres tilstrekkelig kapasitet på transport, tele-/datakommunikasjon, vann, avløp som langt oversteg hverdagens behov i en by på Lillehammers størrelse. Senere har dette vært kapasitet og teknologi som er blitt etterspurt som fortrinn i OL-regionens kompetanse- og næringsutvikling.

Eksempler på dette er:

Raskere togforbindelse og motorveistandard fra Lillehammer/Hamar til Oslo og Oslo Lufthavn Gardermoen

Stor data- og telekommunikasjonskapasitet, internt og ut/inn av OL-regionen. Stor datasikkerhet.

Renoverte ledningsnett innen VVS. Meget god vannkvalitet, moderne teknologi og stor kapasitet på vann- og avløp.

Fakta om OL-kommunene

OL regionen

De fem OL-kommunene er Lillehammer, Hamar, Gjøvik, Øyer og Ringeby. Hamar ligger i Hedmark fylke mens de fire andre ligger i Oppland fylke.

Størrelse OL-kommunene: 3391 km²

Innbyggere OL-kommunene i 2003: 88 950

Lokalisering

Bykommunene Lillehammer, Gjøvik og Hamar ligger ved den nordre delen av Mjøsa

Øyer og Ringeby i Gudbrandsdalen nord for Lillehammer

Avstander fra Lillehammer til Gardermoen 1,5 time, Oslo 2 timer, Trondheim 4,5 timer:

Avstander til Lillehammer til nasjonalparkene Rondane 1,5 time, Jotunheimen 2 timer og Dovrefjell 2 timer

Lillehammer

Vertsbyen for de 17. olympiske vinterleker

Størrelse 477 kvadratkilometer

Innbyggere i 2003: 24 946

OL arenaer

- Birkebeineren Skistadion (langrenn, skiskyting og kombinert)
- Lysgårdsbakkene Hoppanlegg (hopp stor og liten bakke og kombinert)
- Kanthaugen Freestyleanlegg
- Håkons Hall (ishockey)
- Lillehammer Olymiske Bob- og Akebane
- Radio og TV senteret
- Pressesenteret
- Deltakerlandsby
- Lillehammer Olympiske Informasjonssenter

Hamar

Ligger 54 kilometer sør for Lillehammer

Størrelse 351 km²

Innbyggere i 2003: 27 120

OL arenaer

- Hamar Olympiahall/Vikingskipet (skøyter hurtigløp)
- Hamar OL-amfi (kunstløp og kortbaneløp)

Gjøvik

Ligger 45 kilometer sør for Lillehammer

Størrelse 673 km²

Innbyggere i 2003: 27 349

OL arena

- Gjøvik Olympiske Fjellhall (ishockey)

Øyer

Ligger 18 kilometer nord for Lillehammer

Størrelse 640 km²

Innbyggere i 2003: 4 891

OL arena

- Hafjell alpinanlegg (slalåm og storslalåm)

Ringeby

Ligger 50 kilometer nord for Lillehammer

Størrelse 1250 km²

Innbyggere i 2003: 4 644

OL arena

- Kvitfjell Alpinercenter (Utfør og super-G)

Viktige internettadresser

www.lillehammer.kommune.no

www.lillehammer-ol.no

www.ol.museum.no

www.farkiv.ol.no/user/OI_dok/pdf/sluttrapport.htm

www.olympic.org

www.olympiaparken.no

www.hoa.no

www.fjellhallen.no

www.kvitfjell.no

www.hafjell.no

«The XVII Winter Olympics did not exist. These were fairy-tale Games, drawn from the imagination, staged in the pages of a children's book. They could not exist. Reality cannot be this good.»

Sports Illustrated, 7.mars 1994

Storgata 51 - Serviceboks
2626 Lillehammer
Telefon 61 05 05 00

Tekst:
Arne Hove-Ødegård, Sten Celius,
Ivar Ole Brun.

Foto:
Erik Lindholm Hansen, Ivar Ole Brun,
Bjarne Riesto, Klingwall, Scapix.

Grafisk produksjon:
Sture Øversveen Grafisk Design

Februar 2004
Opplag 5000

